MITROPOLIA BUCOVINEI – INSTITUȚIA ȘI ACTIVITATEA EI

SIMINA-OCTAVIA STAN

Bukovina Minster – the institution and its activity

(*Abstract*)

From the religious point of view, Bukovina has always been an orthodox territory, as attested by the hermitage chains compounded by Moldavians rulers, by the numberless churches, all these composing the Romanian church's most priceless treasury.

The present essay sets its objectives on following, historically and documentary, the Romanian Orthodox Church's evolution, after the moment 1775, when the northern part of Moldavia became part of the Habsburgic Empire.

For almost a century, Bucovina Minster grew up to become, in 1873, Bukovina and Dalmatia Minster, form of an organization which manages to resist until the moment 1918, when the religious institution was reorganized and became the Bukovina and Hotin Minster. After the Second World War, the activity of this religious institution was retrenched by the state, and finally, in 1950, the Bukovina and Hotin Minster was dissolved.

All these changes and anxieties are comprised in the documentary material of S.J.A.N. of Suceava County, being able, this way, to catch a glimpse of its activity as a supreme religious institution, and also as a guiding and coordinating one, of the social, cultural, political and national life of the Bucowina Romanian people from the ending of the 18th century until the beginning of the 20th century.

Keywords: orthodox territory, Romanian Orthodox Church, Minster, bishop, documentary fund.

În momentul ocupării Bucovinei de către austrieci, autoritatea bisericească asupra acestei zone o avea episcopul de Rădăuți, Dosoftei Herescu, care era subordonat mitropolitului Gavril al Moldovei, Bucovina fiind dintotdeauna, în tradiția ei bisericească, un teritoriu ortodox. Austriecii au considerat că acest fapt trebuie schimbat. Astfel, pe baza *Hotărârii Imperiale* din 12 decembrie 1781, reședința episcopală a fost mutată la Cernăuți, în noua capitală, unde, la 30 ianuarie 1782, a fost instalat episcopul Herescu, devenit stăpânul duhovnicesc al întregii

Analele Bucovinei, **XVIII**, 2 (37), p. 461–470, București, 2011

BDD-A32592 © 2011 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:50 UTC)

Bucovine (1782–1789)[1]. La 5 iulie 1783, pe baza unui decret al împăratului Iosif al II-lea, Episcopia Bucovinei a fost subordonată Mitropoliei Ortodoxe sârbeşti din Carlovitz în problemele spirituale şi dogmatice, iar din 1786 această subordonare s-a extins şi la problemele administrative, episcopul Bucovinei devenind membru al Sinodului sârbesc din Carlovitz[2].

La 29 aprilie 1786 a primit sancţiunea împărătească şi s-a pus în aplicare *Regulamentul duhovnicesc* (*Geistlicher Regulierungsplan*)[3], noul regulament de organizare a Bisericii Ortodoxe din Bucovina. Astfel, eparhia Bucovinei a fost împărţită în şase decanate: Cernăuţi, Ceremuş, Nistru, Berhomete, Vicov şi Suceava şi în două vicariate: al Câmpulungului Moldovenesc şi al Câmpulungului Rusesc[4]. În fruntea eparhiei era episcopul, numit direct de împărat, iar în fruntea decanatelor se afla câte un protopop numit de guvernatorul Bucovinei, la propunerea episcopului.

Prin acelaşi regulament a fost redus şi numărul mănăstirilor. Din cele peste 20 de mănăstiri şi schituri existente în Bucovina, au rămas doar trei mănăstiri de călugări: Putna, Sucevița şi Dragomirna[5]. De asemenea, numărul parohiilor a fost redus de la 239 la 186.

Regulamentul a impus parohilor, în afara obligaţiunilor de cult, şi pe cele de ofiţer al stării civile. Parohul ţinea condica născuţilor, cununaţilor şi morţilor şi consemna copiii buni de şcoală şi tinerii apţi pentru recrutare. Pentru aceste activităţi, care erau supuse controlului statului, parohul primea o sesie formată din 24 de fălci de pământ din moşiile Fondului Bisericesc. Sesia era scutită de contribuţii, dări şi prestaţii. S-a hotărât ca până la primirea unui salariu, toţi parohienii să facă preotului lor două zile de clacă pe an şi să mai plătească o dare anuală, aşa-numitul măriеş (mariaş)[6]. În ceea ce priveşte şcoala, regulamentul prevedea ca în fiecare decanat să se deschidă câte o şcoală urbană, iar pe lângă fiecare parohie câte o şcoală rurală sau trivială.

După moartea episcopului Dosoftei Herescu, la 22 ianuarie/2 februarie 1789, împăratul a numit ca episcop, la 23 aprilie 1789, pe arhimandritul Daniil Vlahovici (1789–1822)[7]. Episcopul Daniil a sprijinit întărirea elementului rutean în biserica bucovineană. După o păstorire de peste trei decenii, Daniil a murit, la 20 august 1822, iar împăratul Francisc I (1792–1830) l-a numit ca episcop, la 17 iulie 1823,

[1] Ion Nistor, *Istoria bisericii din Bucovina şi a rostului ei naţional-cultural în viaţa românilor bucovineni*, Rădăuţi, Editura Septentrion, 2003, p. 3 (în continuare se va cita: Ion Nistor, *Istoria bisericii*).

[2] Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*şti, vol. 3, Bucureşti, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1981, p. 182.

[3] Ion Nistor, *op. cit.*, p. 9.

[4] Serviciul Judeţean Suceava al Arhivelor Naţionale (în continuare se va prescurta: S.J.S.A.N.), Fond *Mitropolia Bucovinei*, secţia I/I, dosar 1, fila 2.

[5] Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 183.

[6] S.J.S.A.N., Fond *Mitropolia Bucovinei*, s. 3/3, d. 19; s. 7/4, d. 1, 6, 17.

[7] Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 184.

BDD-A32592 © 2011 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:50 UTC)

pe arhimandritul Isaia Baloșescu (1823–1834)[8]. Noul episcop a stăruit pentru îmbunătățirea stării materiale a clerului, reușind să obțină mărirea salariului anual[9] și a contribuit la întemeierea Institutului și a Seminarului clerical de la Cernăuți[10], inaugurate la 4 octombrie 1827, respectiv 12 ianuarie 1828.

La 14 septembrie 1834 a murit episcopul Isaia. Prin *Decretul* din 8 mai 1835, împăratul Ferdinand I (1835–1848) a numit ca episcop al Bucovinei pe Eugenie Hacman (1835–1873). Noul episcop a continuat încercările înaintașului său de îmbunătățire a stării materiale a clerului bucovinean și pentru desăvârșirea organizării bisericești, reușind să obțină, la 23 decembrie 1843, aprobarea imperială pentru noul statut de organizare a episcopiei[11]. Elaborat de Constantin Czechowski, sfetnicul episcopului, statutul prevedea o nouă împărțire a Bucovinei în 12 decanate: Câmpulung, Humor, Rădăuți, Vicov, Siret, Suceava, Storojineț, Putila, Cernăuți, Coțmani, Ceremuș și Nistru, mărindu-se în același timp și numărul parohiilor[12] de la 186, câte existau în 1786, la 241. În fruntea fiecărui decanat se găsea un protopop, ajutat de un vicar protopresviterial și de câte doi asistenți protopresviteriali. O dată pe an se adunau toți preoții decanatului în conferința pastorală, sub președinția protopopului[13].

Succesele pe care le-a obținut în primii ani ai arhipăstoririi sale, precum și trecerea de care se bucura la Curtea din Viena, l-au făcut pe Eugenie Hacman tot mai autoritar[14]. Clerul, boierii și târgoveții din Bucovina, obișnuiți să fie sfătuiți și apărați, și nu asupriți și terorizați de arhipăstorul lor, au organizat o opoziție sistematică împotriva episcopului și a secretarului său, Constantin Czechowski, care elaborase în 1837 un nou plan de organizare a eparhiei – *Ordinariat* – prin care Consistoriul urma să fie desființat, iar conducerea eparhiei trecea exclusiv în grija episcopului[15].

Împotriva acestei situații s-a format o puternică opoziție din partea clerului național și a fruntașilor mireni, în frunte cu aga Doxache Hurmuzachi. La insistența lui s-a ținut, în martie 1848, o mare adunare la Cernăuți, la care au participat peste 200 de preoți din întreaga eparhie. S-a protestat împotriva desconsiderării *status-quo*-ului garantat de austrieci la anexarea Bucovinei, s-a cerut ca episcopul să fie ales de o adunare a preoților și mirenilor și nu numit simplu de împărat, se dorea ca administrarea Fondului Bisericesc să fie trecută Consistoriului și înființarea unei mitropolii unitare pentru toți românii dreptcredincioși din Imperiul

[8] *Ibidem*, p. 68.
[9] Ion Nistor, *Istoria bisericii*, p. 48–49.
[10] Simion Reli, *Curs de Istoria Bisericii Române*, vol. II, București, 1937, p. 271.
[11] Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, București, Editura Humanitas, 1991, p. 69.
[12] S.J.S.A.N., Fond *Mitropolia Bucovinei*, s. I/I, d. 1, f. 3.
[13] Ion Nistor, *op. cit.*, p. 70; Simion Reli, *op. cit.*, p. 273.
[14] Ion Nistor, *op. cit.*, p. 64.
[15] Teodor Bălan, *Conflictul episcopului Eugen Hacman cu preoții din Bucovina în anul 1848*, în „Revista Arhivelor", București, anul IV, nr. 2, 1941, p. 314.

BDD-A32592 © 2011 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:50 UTC)

Habsburgic[16]. Amenințat cu trimiterea iminentă a unui memoriu Guberniului din Lemberg și patriarhului de la Carlovitz, episcopul Eugenie Hacman a fost nevoit să îndeplinească cerințele.

Discuțiile referitoare la unirea confesională a tuturor românilor din Imperiu au fost reluate în 1860. În virtutea noii *Constituții*, promulgate în 1860, s-a convocat Camera legislativă la Viena. Această Cameră cuprindea și delegați din Transilvania, Banat și Ungaria, care, împreună cu delegații din Bucovina, în ședința Parlamentului din 21 august 1860, au cerut înființarea unei mitropolii românești, căreia să-i fie supuse toate episcopiile românești, precum și activarea unui congres bisericesc pentru fiecare eparhie, compus din clerici și mireni[17]. Împăratul, prin *Rezoluția* sa din 27 septembrie 1860, a invitat toți episcopii ortodocși din monarhie să se întrunească în sinod la Carlovitz, pentru a decide asupra viitoarei organizări a Bisericii Ortodoxe din Austria, în conformitate cu dorințele diecezanilor. Prin ordinul din 30 septembrie 1860, episcopii trebuiau mai întâi să se consulte cu enoriașii asupra reformelor ce trebuiau făcute în biserică. Astfel, Andrei Șaguna a convocat la Sibiu o adunare a preoților și mirenilor și a formulat cu ajutorul și consimțământul lor cererile românilor de peste munți în domeniul bisericii, care apoi au fost și realizate[18]. Însă episcopul Eugenie Hacman a convocat, pe 30 ianuarie 1861, la Cernăuți, numai pe reprezentanții clerului care, la ordinul său, au formulat *Dorințele dreptcredinciosului cler bucovinean*, în care cereau drepturi doar pentru ei (creșterea salariilor, respectarea egalei îndreptățiri confesionale, separarea de Carlovitz, ridicarea episcopiei la rangul de mitropolie, precum și trecerea administrării Fondului Bisericesc în grija clerului)[19]. Despre unirea cu Transilvania, clerul bucovinean nu făcea nicio referire, căci în acest caz Eugenie Hacman nu putea ajunge mitropolit.

Bucovinenii au protestat și au cerut, la 15 martie 1862, aprobarea pentru convocarea la Cernăuți a unui congres național[20], la care să participe atât preoții, cât și mirenii. Episcopul a intervenit și autorizația nu a putut fi obținută. Nici adresa din 27 martie 1863 a Dietei Țării către împărat nu a reușit să obțină un rezultat favorabil.

În august–septembrie 1864 s-a întrunit, la Carlovitz, Sinodul episcopilor ortodocși din Austria. Eugenie Hacman și-a susținut punctul de vedere în sensul înființării, pe lângă cea existentă a sârbilor, a două mitropolii românești, una la Sibiu, alta la Cernăuți, iar pentru cea din urmă să se creeze una sau două episcopii, urmând ca toți ierarhii ortodocși din Austria să constituie un sinod sub președinția mitropolitului sârb ca primat. De asemenea, pe lângă fiecare eparhie a propus să se

[16] Ion Nistor, *op. cit.*, p. 66; Simion Reli, *op. cit.*, p. 275.
[17] Ion Nistor, *op. cit.*, p. 78.
[18] *Ibidem*, p. 79.
[19] Idem, *Istoria Bucovinei*, p. 126.
[20] I. G. Sbiera, *op. cit.*, p. 6.

BDD-A32592 © 2011 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:50 UTC)

înființeze câte un sinod provincial, format numai din clerici[21]. Propunerile episcopului au stârnit proteste din partea preoților și credincioșilor săi. Conflictul a continuat și în anii următori, în timp ce prin *Înaltul Decret Imperial* din 24 decembrie 1864 a fost înființată Mitropolia Ortodoxă a Transilvaniei.

La 21 decembrie 1867 a fost promulgată noua *Constituție Imperială*, care, la articolul XV, garanta fiecărei confesiuni dreptul de a-și exercita liber și public cultul său divin și de a-și administra singure averea lor bisericească[22], reluând articolul II al *Constituției* din 1849. În temeiul acestui articol, românii bucovineni au reînnoit lupta pentru dobândirea autonomiei bisericești.

În acest scop, pe 11/23 iunie 1870 a fost convocată o mare adunare la Cernăuți, la care au luat parte peste 2 000 de delegați români din întreaga Bucovină. Se cerea respectarea drepturilor constituționale egale cu alte confesiuni, convocarea congresului bisericesc și administrarea Fondului Bisericesc[23].

Episcopul Eugenie Hacman s-a împotrivit, prin orice mijloace, alegerilor pentru congresul bisericesc și a reluat eforturile pentru ridicarea eparhiei Bucovinei la rangul de mitropolie. Astfel, prin *Decretul Imperial* din 23 ianuarie 1873, a fost înființată Mitropolia Bucovinei și Dalmației, cu două episcopii sufragane, Zara și Cattaro, episcopul Eugenie Hacman primind titlul de arhiepiscop și mitropolit[24].

Deoarece episcopul Hacman a decedat la 31 martie/2 aprilie 1873, înainte de a fi înscăunat, primul mitropolit și arhiepiscop al Bucovinei și Dalmației, a fost Teofil Bendela (1874–1875). În cursul păstoririi sale a obținut sporirea salariului preoților de mir și a clerului monahal, a introdus literele latine în locul celor chirilice și a încercat să convoace congresul bisericesc, fiind amânat mereu de guvernatorul Bucovinei. La 21 iulie 1875 a încetat din viață, în Boemia.

A urmat Teoctist Blajevici (1877–1879), numit prin *Decretul Imperial* din 22 martie 1877. El a reușit, printr-un memoriu prezentat la 27 noiembrie 1878 guvernului de la Viena, să obțină acceptul guvernatorului, în mai 1879, pentru convocarea congresului bisericesc[25]. Însă, chiar în timpul acestor pregătiri, el a murit (27 iunie 1879).

Prin *Hotărârea Imperială* de numire în funcție, din 12 martie 1880, și după depunerea jurământului de credință față de împărat la 12 aprilie 1880, împăratul Franz Iosif I a întărit, cu *Diploma* din 17 aprilie 1880, semnată personal și pecetluită cu sigiliul cezaro-crăiesc, în funcția de arhiepiscop și mitropolit al Bucovinei și Dalmației pe dr. Silvestru Morariu-Andrievici, „bărbat onorat prin încrederea totală a enoriașilor bisericii greco-orientale din Bucovina și care s-a distins printr-o comportare morală în credința față de împărat și de Casa Imperială”[26].

[21] Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 188–189.

[22] Ion Nistor, *Istoria bisericii*, p. 104.

[23] Serviciul Arhivelor Naționale Istorice Centrale București (în continuare: S.A.N.I.C. București), Fond *Teodor Bălan*, d. 30, f. 127.

[24] Simion Reli, *op. cit.*, p. 277.

[25] *Ibidem*, p. 202–203.

[26] S.J.S.A.N., Fond *Mitropolia Bucovinei*, s. 1/1, d. 20, f. 15–16.

BDD-A32592 © 2011 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:50 UTC)

În timpul arhipăstoriei lui Silvestru Morariu-Andrievici identitatea națională a Bisericii Ortodoxe și a populației românești a căpătat un nou avânt în contextul social și politic din cadrul Imperiului Austro-Ungar în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Realizările sale au marcat istoria bisericii și culturii românești din Bucovina: inaugurarea Palatului Mitropolitan din Cernăuți (1882), întemeierea tipografiei mitropolitane (1883), încurajarea activităților culturale și artistice (jurnalul „Candela" – 1882, societățile „Academia Ortodoxă" și „Armonia" – 1884) și, mai ales, obținerea aprobării pentru congresul bisericesc, convocat prin *Decretul Imperial*[27] de la 19 iunie 1882 și deschis în ziua de 14 iulie.

Nu trebuie uitată grija mitropolitului pentru înfrumusețarea lăcașurilor sfinte, la inițiativa lui fiind zidite mai multe biserici[28], dintre care a sfințit 70, precum și activitatea susținută pentru numirea profesorilor români la Gimnaziul din Suceava[29].

După moartea mitropolitului Silvestru (3/15 aprilie 1895), a fost numit, prin *Rezoluția Imperială* din 16 februarie 1896[30], Arcadie Ciupercovici (1896–1902), în timpul căruia rutenii și-au întărit poziția în rândul bisericii românești, prin ocuparea mai multor funcții înalte, iar după moartea sa (5 martie 1902) a urmat Vladimir de Repta (1902–1924), instalat la 10/23 noiembrie 1902[31], care a dus o luptă susținută pentru apărarea caracterului românesc al Bisericii Ortodoxe bucovinene și împotriva transformării acesteia într-o biserică greco-orientală și ruteană.

După Unirea din 1918 și după intrarea Dalmației în componența statului iugoslav, ambii episcopi sufragani, de Zara și Cattaro, au fost demiși. Deoarece pentru a exista o mitropolie aceasta trebuia să aibă, după canoanele Bisericii Române, cel puțin o episcopie sufragană, se impunea o nouă organizare a Mitropoliei Bucovinei. Astfel că, prin *Legea de organizare și statutul Bisericii Ortodoxe Române* din anul 1925[32], Mitropolia Bucovinei și Dalmației a fost transformată în Mitropolia Bucovinei și Hotinului.

Activitatea Mitropoliei Bucovinei s-a desfășurat în temeiul *Legii* din 1925 până după cel de-al Doilea Război Mondial, când, din cauza prefacerilor teritoriale suferite, Mitropolia și-a restrâns simțitor activitatea, fiind desființată în 1950, sudul Bucovinei reintrând, după o absență de aproape 170 de ani, sub autoritatea Mitropoliei Moldovei.

Fondul *Mitropolia Bucovinei pe anii 1781–1946* a fost preluat în depozitele Direcției Regionale Suceava la data de 17 iulie 1950, pe bază de proces-verbal și

[27] Ion Nistor, *Istoria bisericii*, p. 149.
[28] Dr. Ștefan Saghin, *Cuvântare*, în „Gazeta Bucovinei", Cernăuți, anul III, nr. 53, 1893, p. 2.
[29] S.J.S.A.N., Fond *Mitropolia Bucovinei*, s. 11/4, d. 69.
[30] Dumitru Valenciuc, *Ierarhii Bucovinei*, Suceava, Grupul Editorial „Mușatinii", 2001, p. 67.
[31] *Ibidem*, p. 69.
[32] Legea nr. 1 402/1925, publicată în „Monitorul Oficial", nr. 97, 6 mai 1925, p. 4 994–5 015.

BDD-A32592 © 2011 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:50 UTC)

inventar, acesta cuprinzând numai numerele dosarelor predate fără cuprinsul unităţilor de păstrare. În anul 1953, o parte din materiale din acest fond au fost scoase şi predate U.R.S.S., iar în 1961 au fost predate Sfatului Popular al Regiunii Suceava registrele de stare civilă mai noi de 75 de ani. Prin reorganizarea evidenţei filialei, în 1967 au fost scoase registrele de stare civilă, care au format colecţie aparte, rămânând numai în acest fond 51 m. l., care au fost ordonaţi potrivit nomenclatorului actelor Mitropoliei (folosit începând cu anul 1826).

În prezent, fondul este format din 123 de secţii, în cadrul fiecărei secţii documentele fiind ordonate pe probleme, în fascicole, pe mai mulţi ani, deoarece dosarele nu erau încheiate la sfârşitul anului şi nu erau predate anual la arhivă. Documentele sunt scrise în limbile română, ucraineană, franceză, greacă, sârbă, în paleografie chirilică, cea mai mare parte fiind în paleografie germană.

Documentele acestui fond ne oferă informaţii importante despre activitatea instituţiei Bisericii Ortodoxe din Bucovina, precum şi despre implicarea ei în viaţa socială şi cultural-naţională bucovineană.

Un capitol aparte îl reprezintă documentele referitoare la domeniul feudal al mănăstirilor, în special al Mănăstirii Putna, căreia Ştefan cel Mare i-a dăruit, între anii 1465 şi 1502, satele Vicovu de Sus, Măneuţi, Bălcăuţi, Ostriţa, Târnauca, Vicovu de Jos, Vicşani, Cosmin, Greci, Frătăuţi, Botoşani, Climăuţi, Tomeşti, Clişcăuţi, Balasineşti, Voitinel, Ştiubieni, Petricani, Frumosa, Camenca, Cuciurul Mare, Stănceni, Crasna, Stăuceni, Cupca ş. a.[33]. Acestei mănăstiri îi erau supuse Mănăstirile Sf. Onofrei şi Hotin. Ea avea dreptul de crâşmă şi pivniţă în ambele Vicove şi în oraşele Siret, Cernăuţi şi Botoşani, vii în Cotnari, la Crucea de Jos, Odobeşti, Botezul, Gârla şi Piatra, familii de ţigani robi şi podani (iobagi), mori în Siret, o mare presă de sare, o sărărie, prisăci şi case în Siret şi Cernăuţi. Mănăstirea mai avea dreptul de a lua taxele barierelor din Vicov şi Berhomet, era scutită de văcărit, gorştină, vădrărit şi desetină. Primea fără plată peşte din iazurile domneşti şi din Dunăre, sare din ocnele domneşti şi avea dreptul de pescuit în toate apele moşiilor ei şi în Siret[34].

De aceleaşi drepturi şi privilegii se bucurau şi Mănăstirile Moldoviţa[35], Sucevita[36], Solca[37], Dragomirna[38], Voroneţ[39], Sf. Ilie[40] şi Mănăstirea Humorului[41], care toate au primit şi danii de sate.

[33] S.J.S.A.N., Fond *Mitropolia Bucovinei*, s. *Diverse*, d. 12.

[34] „Anuarul Arhidiecezei Ortodoxe a Bucovinei", Cernăuţi, Editura Consiliului Eparhial Ortodox al Bucovinei, 1930, p. 43.

[35] S.J.S.A.N., Fond *Mitropolia Bucovinei*, s. *Diverse*, d. 5.

[36] *Ibidem*, s. *Diverse*, d. 71, 72, 165, 284; s. 9/5, d. 44.

[37] *Ibidem*, s. *Diverse*, d. 4.

[38] *Ibidem*, s. *Diverse*, d. 42, 71.

[39] *Ibidem*, s. *Diverse*, d. 77.

[40] *Ibidem*.

[41] *Ibidem*.

BDD-A32592 © 2011 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:50 UTC)

În acest Fond se găsesc şi alte informaţii privind moşiile, casele şi iazurile bisericilor Sf. Dimitrie[42], Sf. Nicolae[43] şi Sf. Ioan Botezătorul[44] din Suceava, Adormirea Maicii Domnului[45] din Iţcani şi Sf. Ioan Botezătorul[46] din Siret.

Fondul *Mitropolia Bucovinei* furnizează informaţii privind înfiinţarea Fondului Bisericesc, format din moşiile mănăstireşti, îmbogăţit în 1810 cu majoritatea obiectelor de argint aparţinând mănăstirilor şi bisericilor[47]. Fondul Bisericesc a început să cumpere moşii, în special cele împădurite sau bogate în minereuri. Astfel, între anii 1861 şi 1869, se duc tratative pentru achiziţionarea terenurilor miniere din Iacobeni, Eisenau, Cârlibaba, Pojorâta, Fundu Moldovei, Colacu, Bucşoaia, Gemenea, Ostra, împreună cu instalaţiile miniere[48], cumpărarea şi amenajarea instalaţiilor balneare din Vatra Dornei[49]. De asemenea, se găsesc informaţii cu privire la prelucrarea lemnului, plutăritul pe Bistriţa[50], despre atragerea capitalului străin în ramura minieră şi forestieră[51].

Legat de marea proprietate, fondul oferă date privind relaţiile dintre stăpâni şi iobagi[52], un aspect nou constituindu-l introducerea de către stat, în 1843, a cărticelelor de dări.

Frământările anilor 1848–1849 sunt bine ilustrate în materialele acestui fond, cuprinzând atât aspecte politice, cât şi economice: manifestul din 2 decembrie 1848 privind abdicarea împăratului Ferdinand I şi urcarea pe tron a lui Franz Josef[53], *Constituţia* din martie 1849[54], libertăţile acordate, proclamaţii în legătură cu liniştirea spiritelor revoluţionare[55], alegeri ş. a.

Documentele reflectă aspecte ale dezvoltării culturale a Bucovinei, lupta locuitorilor pentru afirmarea şi menţinerea spiritului naţional, cum ar fi lupta pentru un congres bisericesc[56], pentru purtarea şi arborarea tricolorului la zilele festive româneşti[57] sau serbările de la Putna[58], înfiinţarea unei biblioteci româneşti[59], a unui muzeu[60], precum şi editarea unor calendare în limba română[61]. De asemenea,

[42] *Ibidem*, s. 9/5, d. 16.
[43] *Ibidem*, d. 6.
[44] *Ibidem*, d. 2, 3, 5.
[45] *Ibidem*, d. 1, 63.
[46] *Ibidem*, d. 15, 60.
[47] *Ibidem*, s. *Diverse*, d. 2, 40, 79, 91, 99; s. 9/5, d. 8, 9, 11, 12.
[48] *Ibidem*, s. 2/5, d. 2, 4, 9, 10, 12, 14, 15, 124; s. 9/5, d. 92.
[49] *Ibidem*, s. 2/5, d. 16, 44, 49.
[50] *Ibidem*, s. 9/5, d. 214.
[51] *Ibidem*, s. 2/5, d. 46.
[52] *Ibidem*, s. 13/3, d. 1, 8, 11, 12.
[53] *Ibidem*, s. *Diverse*, d. 969; s. 1/7, d. 7.
[54] *Ibidem*, s. *Diverse*, d. 950.
[55] *Ibidem*, s. *Diverse*, d. 1 006; s. 14/1, d. 34.
[56] *Ibidem*, s. 1/2, d. 28, 33; s. 1/3, d. 2, 3.
[57] *Ibidem*, s. 1/7, d. 24.
[58] *Ibidem*, s. 3/2, d. 34; s. 6/1, d. 208.
[59] *Ibidem*, s. 11/4, d. 16; s. 10/8, d. 1, 2, 15.
[60] *Ibidem*, s. 3/8, d. 4; s. 11/4, d. 4.
[61] *Ibidem*, s. 3/7, d. 26, 125.

BDD-A32592 © 2011 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:50 UTC)

este surprinsă activitatea societăților culturale „România Junǎ”[62], „Dacia” și „Societatea doamnelor române”[63].

Un capitol important ilustrat în documentele acestui fond este cel al învățământului. Deși la ocuparea Bucovinei învățământul era slab dezvoltat, la stăruințele episcopului Dosoftei numărul școlilor începe să crească. Regulamentul duhovnicesc din 1786 prevedea ca în fiecare decanat să se deschidă câte o școală urbană și pe lângă fiecare parohie câte o școală rurală sau trivială, puse sub ascultarea episcopului și întreținute pe seama Fondului Bisericesc.

Aceste lucruri au fost schimbate în 1815, când școlile au fost scoase de sub ascultarea Consistoriului ortodox și trecute sub controlul Consistoriului catolic de la Lemberg. Consecința a fost scăderea numărului copiilor care frecventau școala, deoarece învățătorii erau ruteni și nu cunoșteau limba țării, ceea ce a dus la desființarea școlilor românești[64].

În urma memoriilor făcute, împăratul Ferdinand I, prin *Decretul* din martie 1844, readuce școlile sub ascultarea Consistoriului episcopal din Cernăuți, decretând limba română ca limbă de instrucție. Din 1850 Consistoriul a fost însărcinat și cu inspectarea școlilor, activitate desfășurată până în 1869, când învățământul primar din Bucovina a fost etatizat[65]. Pentru perioada 1844–1869 se găsesc multe documente, mai ales protocoale revizialnice referitoare la desfășurarea activității școlilor – numărul copiilor pentru școală, frecvența, repartizarea satelor pe centre de școli și construcții școlare[66].

Documente importante se referă și la înființarea și activitatea Gimnaziului din Suceava, al doilea din Bucovina[67], date despre local, programa analitică, manuale, corpul didactic, primii profesori români – Constantin Andrievici Morariu, Ioan Beldean, Ștefan Nosievici –, burse, elevi, limba de predare, premii ș.a.

Fuga peste „cordon”, în Moldova, a numeroase familii din satele Bosanci, Valea Seacă, Capu Codrului, Stroiești, Măzănăești, Sf. Ilie, Zahareşti, Corlata, Stupca, Bălcăuți, Udești[68], precum și a unor boieri, preoți și călugări[69] este de asemenea relatată în documentele fondului.

Și alte aspecte, precum cercetarea în domeniul sanitar și de ocrotire a sănătății, se pot afla din acest fond, întrucât se găsesc ordine și rapoarte ale preoților care consemnau starea sănătății populației. Spre exemplu, aflăm date despre vaccinarea copiilor[70], despre epidemia de vărsat[71] sau despre epidemia de holeră din 1866[72].

[62] *Ibidem*, s. 13/7, d. 18, 32.
[63] *Ibidem*, s. 13/7, d. 12.
[64] *Ibidem*, s. 6/2, d. 41, 66, 67.
[65] *Ibidem*, s. 11/4, d. 79.
[66] *Ibidem*, s. 1/1, d. 9, 11; s. 3/3, d. 77, 102; s. 11/1, d. 1, 2; s. 11/3, d. 4.
[67] *Ibidem*, s. 11/4, d. 30.
[68] *Ibidem*, s. 6/2, d. 16, 22, 48, 68, 72, 73, 74, 75, 86; s. *Diverse*, d. 221.
[69] *Ibidem*, s. *Diverse*, d. 60, 61, 84, 59.
[70] *Ibidem*, s. *Diverse*, d. 1 322, 1 328, 1 444.
[71] *Ibidem*, s. *Diverse*, d. 1 449.
[72] *Ibidem*, s. 6/2, d. 130.

BDD-A32592 © 2011 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:50 UTC)

O atenție deosebită a fost acordată construirii de biserici, restaurării și întreținerii mănăstirilor monument istoric: Putna[73], Sucevița[74], Voroneț[75], Moldovița[76], Humor[77], Solca[78], Dragomirna[79], Sf. Ilie[80], Arbore[81], Suceava[82], Bădeuți[83] ș. a.

Nu în ultimul rând găsim referiri la locurile și metodele de tratament: băi de burcut[84], băi de pucioasă[85], băi de zăr[86], la acțiuni de binefacere[87], construcții de drumuri publice[88] și căi ferate[89], precum și referiri la științele auxiliare ale istoriei, cronologia[90] și epigrafia[91].

Acestea sunt câteva aspecte pe care le-am considerat semnificative și prin care am dorit să evidențiem vasta activitate a Mitropoliei Bucovinei (până în 1873 Episcopia Bucovinei) ca instituție supremă bisericească, dar și ca instituție îndrumătoare și coordonatoare a vieții sociale, culturale, politice și naționale a românilor din Bucovina de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și până la începutul secolului al XX-lea.

[73] *Ibidem*, s. 3/2, d. 8; s. 6/1, d. 222; s 9/2, d. 13.
[74] *Ibidem*, s. 9/5, d. 44.
[75] *Ibidem*. s. 7/4, d. 54; s. 9/1, d. 255.
[76] *Ibidem*, s. 9/1, d. 681.
[77] *Ibidem*, d. 99, 199.
[78] *Ibidem*, d. 272.
[79] *Ibidem*, s. 3/2, d.7.
[80] *Ibidem*, s. 7/4, d. 88.
[81] *Ibidem*, s. 9/1, d. 11, 283.
[82] *Ibidem*, d. 154, 160, 684, 715.
[83] *Ibidem*, s. *Diverse*, d. 1 945.
[84] *Ibidem*, s. 7/3, d. 139, 143, 148, 162; s. 16/6, d. 4.
[85] *Ibidem*, s. *Diverse*, d. 728; s. 4/6, d. 1, 7; s. 12/1, d. 40, 91, 107, 108.
[86] *Ibidem*, s. *Diverse*, d. 1347; s. 12/1, d. 2, 96, 97, 106.
[87] *Ibidem*, s. 2/5, d. 6, 7; s. 7/3, d. 8, 9; s. 8/4, d. 2; s. 13/7, d. 6.
[88] *Ibidem*, s. 7/3, d. 291.
[89] *Ibidem*, s. *Diverse*, d. 1 656, 1 680.
[90] *Ibidem*, s. 9/4, d. 185.
[91] *Ibidem*, s. *Diverse*, d. 496, 497, 507, 508.

BDD-A32592 © 2011 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:50 UTC)